

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 414/2025 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om att bevara det lokala och regionala dokumentära kulturarve

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 414/2025 rd undertecknat av riksdagsledamot Vesa Kallio /cent:

Vilka åtgärder vidtar regeringen för att säkerställa att ett tillräckligt mångsidigt och representativt urval av det finländska lokala och regionala privata dokumentära kulturarvet lagras och ställs till forskningens förfogande, och

på vilket sätt tryggas hembygdsarkivens verksamhetsförutsättningar i en ny situation där de har ålagts ett betydande ansvar för att bevara det lokala och dokumentära kulturarvet och ställa det till forskningens förfogande?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Regeringen anser att bevarandet av det finländska dokumentära kulturarvet och användningen av det för forskningsändamål är en central del av den nationella kulturpolitiken. Lokalt och regionalt material utgör en betydande del av samhällets minnes- och identitetsgrund. En mångsidig lagring av dessa material är nödvändig för att trygga forskningen, undervisningen och den kulturella kontinuiteten.

Inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde har centralförvaltningens och myndigheternas verksamhet utvecklats gradvis under årtiondenas lopp. Förvaltningsområdets strukturella utveckling har varit både ekonomiskt och funktionellt utvecklingsarbete som utgår från förvaltningsområdets egna behov och en del av ett mer omfattande förnyande av den offentliga förvaltningen. Genom åtgärderna har man kunnat förnya och utveckla ämbetsverkens verksamhet och anpassa verksamheten till den minskade anslagsnivån.

Riksarkivet deltar i utvecklingen och styrningen av den offentliga förvaltningens digitala informationshantering som expert på digital arkivering. Det meddelar anvisningar, föreskrifter och beslut om fastställandet av det informationsmaterial som ska arkiveras, om den digitala överföringen av materialet till Riksarkivet samt om de metadata och metoder som behövs för att trygga tillgången till och användbarheten av materialet. Riksarkivet deltar i utvecklandet av den digitala forskningsprocessen. Och i syfte att öka användningen av de informationsmaterial som Riksarkivet lagrar främjar Riksarkivet digitaliseringen och innehållsidentifieringen av dem.

Enligt 2 § 1 mom. 3 punkten i den nya lagen om Riksarkivet (509/2025), som träder i kraft den 1 januari 2026, ska Riksarkivet ”främja arkivering och nyttjande av samlingar som består av betydande privata handlingar”. Tyngdpunkten i förslaget till arkiveringslag (RP 169/2025 rd) som för närvarande behandlas i riksdagen ligger på arkivering

av myndigheternas handlingar och informationsmaterial och det ändrar inte Riksarkivets ställning i fråga om privat arkivmaterial.

Till Riksarkivets verksamhetsområde hör bland annat uppgifter i anslutning till tryggheten av användbarheten hos handlingar och informationsmaterial som hör till det nationella kulturarvet och utvecklingen av den digitala arkiveringen. Efter den nya lagen har Riksarkivet allt bättre möjligheter att utveckla denna sektor.

Riksarkivet utvecklar sin upphandlingspolitik som en del av den nationella upphandlingspolitiken för privata arkiv. I den nationella upphandlingspolitiken har flera privata arkivaktörer kommit överens om arbetsfördelningen mellan arkiven. Avsikten är att Riksarkivets förnyade upphandlingspolitik införs 2026 och dess innehåll granskas regelbundet. Planen är att man i upphandlingspolitiken definierar teman och samhällseliga fenomen och att privata arkiv som anknyter till dessa upphandlas proaktivt till Riksarkivet. Riksarkivet bereder upphandlingspolitiken genom att kartlägga bland annat luckorna i den nuvarande samlingen och forskningssamfundets behov. I Finland finns det mycket intressant arkivmaterial och för att bevara det är det skäl att utnyttja kostnadseffektiva centraliserade tjänster och en tydlig arbetsfördelning.

I enlighet med det upphandlingspolitiska samarbetet fokuserar arkiven i sin verksamhet på sitt eget forsknings- och lagringsansvar, inom ramen för vilket de samlar samfunds och personers arkiv och håller dem öppna för forskare och andra som behöver information. På så sätt undviker man överlappningar och säkerställer att allt det tematiskt, tidsmässigt och regionalt viktigaste materialet bevaras för kommande generationer.

Hembygdsarkiven fungerar som lokala minnen och är en betydande lokal resurs och kulturhistoriskt kapital. Finlands Hembygdsförbund har 2022 utrett situationen för hembygdsarkiven och uppdaterat rekommendationen om hembygdsarkiven 2024. Hembygdsarkivens verksamhet handlar till stor del om verksamhet som bygger på lokal aktivitet (föreningar, kommuner). Hembygdsarkiven lagrar lokalt privat arkivmaterial samt ortens immateriella tradition i syfte att bevara det så att det betjänar såväl allmän som lokal forskning, undervisning, hobbyverksamhet och praktiska behov.

Hembygdsarkiven har egentligen inte ålagts den uppgift som avses i spörsmålet, även om de förtjänstfullt har åtagit sig den. Hembygdsarkiven bör om möjligt söka samarbete sinsemellan. Det rekommenderas att man samarbetar med andra arkiv som verkar inom privatarkivsektorn, såsom privata centralarkiv, eftersom de möter motsvarande utmaningar som hembygdsarkiven.

De privata arkiven har potential för samarbete och digitalisering. Jämfört med Riksarkivets digitala utveckling har möjligheterna som digitaliseringen av privata arkiv medför till stor del inte utnyttjats.

En föresats i regeringsprogrammet är att notera den betydelse som privata arkiv som får statsbidrag har som en del av den nationella forskningsinfrastrukturen och att trygga deras verksamhetsförutsättningar. Vi tryggar också bevarandet av kulturarvet genom digitalisering och samarbete.

Genom dessa åtgärder säkerställer vi att det finländska dokumentära kulturarvet förblir mångsidigt och representativt samt står till forskarnas och medborgarnas förfogande nu och i framtiden.

Helsingfors 19.12.2025

Forsknings- och kulturminister Mari-Leena Talvitie